

BACHELOROPPGAVE

Hvordan yte utviklingsstøttende omsorg i arbeid med enslige mindreårige asylsøkere på omsorgssenter?

Sett fra et miljøterapeutisk perspektiv.

Av

Kandidatnummer: 76

Hanna Nerli Pettersen

How do you provide development supportive care in working with unaccompanied asylum seeking children in care center?

Seen from an environmental therapeutic perspective.

Sosialt arbeid

BSV5-300

Mai 2016

Avtale om elektronisk publisering i Høgskulen i Sogn og Fjordane sitt institusjonelle arkiv (Brage)

Jeg gir med dette Høgskulen i Sogn og Fjordane tillatelse til å publisere oppgaven "Hvordan yte utviklingsstøttende omsorg i arbeid med enslige mindreårige asylsøkere på omsorgssenter?" i Brage hvis karakteren A eller B er oppnådd.

Jeg garanterer at jeg er opphavsperson til oppgaven, sammen med eventuelle medforfattere. Opphavsrettslig beskyttet materiale er brukt med skriftlig tillatelse.

Jeg garanterer at oppgaven ikke inneholder materiale som kan stride mot gjeldende norsk rett.

Ved gruppeinnlevering må alle i gruppa samtykke i avtalen.

Fyll inn kandidatnummer og navn og sett kryss:

Kandidatnummer: 76 og Hanna Nerli Pettersen

JA NEI

Innholdsfortegnelse

1.0 Innledning	3
1.1 Hvem er de enslige mindreårige asylsøkerne?	3
1.2 Problemstilling og avgrensning	4
1.3 Hvorfor er problemstillingen aktuell?	5
2.0 Litteraturstudie	6
2.1 Kildekritikk	7
2.2 Valg av forskningsartikler	7
4.0 Teoretisk grunnlag	9
4.1 Omsorgssentrene ansvar og oppgaver	9
4.2 Utviklingsstøttende omsorg	10
4.3 Den miljøterapeutiske grunnstrukturen	11
4.3.1 Hva kjennetegner en dyktig miljøterapeut?	12
4.3.2 Er miljøterapi omsorg?	13
4.3.3 Er miljøterapi oppdragelse?	13
4.4 Tilknytning og dens betydning for hvordan det går med den enslige mindreårige	14
5.0 Diskusjon	16
5.1 Miljøterapeuten i møtet med den enslige mindreårige asylsøkeren	17
5.1.1 Eksempelet med Mohammed	18
5.2 Skolen som en arena for utviklingsstøttende omsorg	20
5.3 Det transnasjonale nettverket - en ny måte å forstå de enslige mindreårige?	21
6.0 Avslutning	23
Litteraturliste:	25

1.0 Innledning

Enslige mindreårige asylsøkere er en gruppe barn og unge som har fått stor oppmerksomhet i media, blant fagmiljøer og i politikken de senere årene. Høsten 2015 fikk verden virkelig opp øynene for denne gruppen da den såkalte flyktningstrømmen inntraff Europa med all sin kraft. Frivillige organisasjoner som Røde Kors, Redd Barna, Flyktninghjelpen og Kirkens bymisjon har engasjert seg i hvordan det norske samfunnet tar imot dem. Det samme engasjementet har vi sett hos en rekke privatpersoner.

I 2007 ble barnevernloven endret og barnevernet overtok ansvaret for enslige mindreårige asylsøkere under 15 år i mottaksfasen. Disse endringene ble gjort på grunnlag av en langvarig diskusjon og uenighet om hvem som skulle ha ansvaret for disse barna, og en sterk bekymring for at denne gruppen ikke fikk et godt nok omsorgstilbud (Eide, 2012., Stang, 2012).

I denne oppgaven vil jeg undersøke og diskutere hvordan vi som sosialarbeidere kan yte utviklingsstøttende omsorg i arbeidet med de enslige mindreårige asylsøkerne på omsorgssenter. Jeg vil se begrepet utviklingsstøttende omsorg ut fra et miljøterapeutisk perspektiv. Til slutt vil jeg se på hvordan skolen kan virke som en sosial arena i det utviklingsstøttende arbeidet, og hva det transnasjonale nettverket har å si for enslige mindreåriges livssituasjon.

1.1 Hvem er de enslige mindreårige asylsøkerne?

Enslige mindreårige asylsøkere er en gruppe barn og ungdom under 18 år som søker asyl i Norge, uten foreldre eller andre med foreldreansvar (Eide, 2012). Gruppen har store variasjoner når det kommer til hjemland, kulturer, religioner og folkegrupper. Det er også store variasjoner i skolegang, alder og kjønn, noe som gjør at enslige mindreårige asylsøkere vil ha ulik behov på psykososial oppfølging med tanke på traumatiske erfaringer (Lysne, 2013).

Utlendingsdirektoratet (UDI 1993) opererer med tre grupper av barn som kommer til Norge:

1. Enslige mindreårige som kommer alene og er uten slektstilknytning i Norge.
2. Enslige mindreårige som kommer alene, men som har nær familie i Norge som etter særskilt vurderinger kan være aktuelle omsorgspersoner for den enslige mindreårige.

3. Enslige mindreårige som kommer sammen med en eller flere følgepersoner over 18 år som etter særskilt vurderinger kan være aktuelle omsorgspersoner for den enslige mindreårige.

Denne inndelingen kan være nyttig når det gjelder å vite hvilke enslige mindreårige asylsøkere som kommer til Norge, og hvilken omsorgssituasjon de har behov for (Eide, 2012).

Barne- og familiedepartementet (2011, s. 17) har i sin håndbok om kommunens arbeid med denne gruppen barn og unge trukket fram det som er en felles livssituasjon for enslige mindreårige flyktninger som kommer til Norge:

- De er uten sine foreldres umiddelbare omsorg, veiledning og beskyttelse.
- De er i et fremmed land med fremmed språk, kultur, tradisjoner, mat m.m.
- De kommer som flyktninger fra samfunn med væpnet konflikt eller annen organisert vold og har i varierende grad tap, savn, sorg og hatt andre traumatiske opplevelser.

Det er viktig at vi skiller mellom en mottaksfase og en bosettingsfase når vi skal arbeide med enslige mindreårige asylsøkere. Mottaksfasen gjelder fra første dag de ankommer Norge og registrerer seg hos Politiets utlendingsenhet i Oslo hvor de søker asyl (Eide, 2012). De minste barna, som er under 15 år, blir umiddelbart etter registreringen plassert på et omsorgssenter (Eide, 2012). Jf. Barnevernloven §5A-1 første ledd, skal Barne-, ungdoms- og familieetaten (Bufetat) tilby alle enslige mindreårige asylsøkere under 15 år opphold på et omsorgssenter mens asylsøknaden behandles. En bosettingsfase er når den enslige mindreårige har fått innvilget oppholdstillatelse, fått tildelt kommune og blitt bosatt der (Eide, 2012). Bosetting er et samarbeid mellom kommunene, Utlendingsdirektoratet (UDI), Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi) og Bufetat (Eide, 2012).

1.2 Problemstilling og avgrensning

Problemstillingen i oppgaven er som følger:

Hvordan yte utviklingsstøttende omsorg i arbeid med enslige mindreårige asylsøkere på omsorgssenter?

Jeg har valgt en utforskende problemstilling hvor formålet er å få en dypere forståelse av et

fenomen, og se hva slags sammenhenger jeg eventuelt kan avdekke. Jeg vil i oppgaven prøve å få fram en forståelse av de enslige mindreårige asylsøkernes situasjon på et omsorgssenter. Via denne forståelsen ønsker jeg å søke svar på hvordan vi som sosialarbeidere kan yte en utviklingsstøttende omsorg i arbeidet med disse barna sett ut fra et miljøterapeutisk perspektiv. Dette fordi jeg er nysgjerrig på hvordan utviklingsstøttende omsorg kan være et viktig hjelpemiddel for de ansatte når de skal legge til rette for de enslige mindreåriges utvikling.

I denne oppgaven vil jeg avgrense meg til å skrive om enslige mindreårige asylsøkere under 15 år som bor på omsorgssenter. Enslige mindreårige asylsøkere over 15 år blir plassert på egne EMA-mottak, eller i egne avdelinger på ordinære asylmottak. Det er UDI som har omsorgsansvaret på disse mottakene (Eide, 2012). På bakgrunn av at enslige mindreårige asylsøkere er en vesentlig ny gruppe, vil jeg måtte innhente opplysninger som gjelder flyktninger generelt og ikke bare enslige mindreårige under 15 år. Selv om alderen vil være forskjellig, kan eldre flyktningers nåværende situasjon og tidligere historie ha likheter med enslige mindreåriges situasjon (Eide, 2012).

1.3 Hvorfor er problemstillingen aktuell?

I de siste årene har vi sett et økt antall av enslige mindreårige asylsøkere i Norge. I følge UDIs offisielle nettside søkte 5297 enslige mindreårige asyl i Norge i løpet av året 2015, hvor de fleste av disse kom fra Afghanistan (UDI, 2016). Andre land som dominerer er Eritrea, Syria, Etiopia og Somalia. Jeg mener at enslige mindreårige asylsøkere ikke er godt nok belyst i min utdanning, og at denne sårbare gruppen av barn og unge fort kan bli oversett. Jeg har selv hatt praksis på et omsorgssenter for enslige mindreårige asylsøkere, noe som har gjort at jeg har fått øynene opp for denne sårbare gruppen i samfunnet. Siden gruppen er vesentlig ny i Norge og det finnes lite forskning på temaet, kan dette være faktorer som spiller inn på at denne gruppen fort kan bli oversett. Problemstillingen er av sosialfaglig relevans. Mange sosialarbeider vil i løpet av sitt arbeidsliv komme i kontakt med denne gruppen gjennom arbeid på omsorgssenter, bofellesskap, barnevernet, Nav, barne- og ungdomspsykiatri for å nevne noe. Jeg vil nå komme inn på hvilken metode jeg har valgt i innsamlingen av data og kildekritikk rettet mot litteraturen og presentasjon av forskningsartiklene.

2.0 Litteraturstudie

Metode er det redskapet jeg brukte for å fremskaffe eller tilegne meg ny kunnskap til denne oppgaven. Jeg innhentet de opplysningene og informasjonen som enten ville føre til et resultat eller mulige løsninger i min problemstilling (Stordalen & Støren, 2004). I denne oppgaven har jeg valgt å benytte meg av litteraturstudie. Et litteraturstudie vil være gunstig med tanke på oppgavens omfang og tiden jeg har på å skrive oppgaven. Litteraturstudie som metode er en effektiv måte å bruke forskning og teori som allerede ligger ute, og som kan være med på finne svar på min problemstilling. Det skriftlige arbeidet i et litteraturstudie bygger på andres vitenskapelige undersøkelser og annen fag-litteratur (Magnus & Bakketeig, 2000). I et litteraturstudie skiller en mellom primær- og sekundærkilder. Primærkilder er når en person har gjennomført en forskning og deretter publiserer sine resultater. Ved å benytte primærkilder kan man unngå feiltolkninger eller unøyaktigheter. Sekundærkilder er når forfatteren bruker eksisterende kilder, typisk for dette er lærebøker (Dalland, 2007). Jeg vil i denne oppgave både benytte meg av både primær- og sekundærkilder.

Litteratursøkene mine er gjort i ulike databaser for å få en god oversikt over hvilken forskning og teori som ligger ute i de forskjellige basene om mitt valgte tema. Databasene jeg søkt i er Oria, Google Scholar, Academic Search Elite. Jeg har brukt søkeord som ”enslige mindreårige asylsøkere”, ”flyktninger”, ”omsorgssenter”, ”enslige mindreårige og omsorg” ”utviklingsstøttende omsorg” og ”miljøterapi”. Ved søkene kom det fram et godt antall treff som jeg har gått gjennom for å prøve å finne ut hva som er relevant i forhold til min valgte problemstilling. Jeg har også gått gjennom litteraturlistene i de mest sentrale fagbøkene, her har jeg funnet interessant forskning og litteratur. Jeg har valgt ut fagboken *Barn på flukt* av Ketil Eide som hovedkilde i oppgaven. Boken omhandler psykososialt arbeid med enslige mindreårige flyktninger. Eide har i flere år forsket på enslige mindreårige flyktningers situasjon. Han er anerkjent innenfor feltet og er medforfatter i det meste av litteraturen i denne oppgaven. En annen bok jeg har brukt mye er Erik Larsens *Miljøterapi med barn og unge*. Larsen er psykologspesialist og har vært professor ved Avdelingen for helse- og sosialfag ved Høgskolen i Sør-Trøndelag. Han har tidligere gitt ut en rekk artikler og bøker.

2.1 Kildekritikk

I denne oppgaven har jeg brukt forskning som er gjort av andre enn meg selv. Det er derfor viktig at jeg stiller meg kritisk til den faglige kvaliteten i litteraturen og om den kan overføres til min valgte problemstilling. Det er også viktig at jeg vurderer om litteraturen er tilstrekkelig oppdatert i forhold til dagens situasjon. Noen av forskningsartiklene jeg har valgt ut er av eldre dato, men jeg har undersøkt og vurdert at de fortsatt er relevant for min oppgave, da de ofte er referert til i nyere artikler og bøker. I oppgaven har jeg også brukt sekundærlitteratur, jeg har derfor måttet undersøkt kvaliteten på fortolkningen slik at jeg er sikker på at innholdet stemmer overens med primærlitteraturen (Dalland, 2007).

2.2 Valg av forskningsartikler

Dette er en kort presentasjon av forskningsartiklene jeg har valgt å bruke i oppgaven.

Enslige mindreårige flyktninger: Kunnskapsstatus og forskningsmessige utfordringer.
Skrevet av Ketil Eide og Tuva Broch (2010).

Eide og Broch gjennomført en undersøkelse hvor de blant annet har intervjuet ansatte på omsorgssenter og EMA-mottak. Rapporten fokuserer på enslige mindreårige under 15 år og mottaksfasen. Jeg har primært valgt å ta for meg kapittel 3 og kapittel 4. Kapittel 3 gjør rede for kunnskapsstatus om enslige mindreårige flyktninger. Sentrale temaer i kapitlet er alder og alderstesting, asylprosessen, hjelpearbeidet, omsorgssituasjon, livssituasjon, helse og utvikling, i tillegg til barnas perspektiv. I kapittel 4 presenterer forfatterne utfordringer og dilemmaer i arbeidet med enslige mindreårige. Her legges det særlig vekt på alderens betydning, omsorgen for enslige mindreårige i mottaksfasen, og barnas helse og utvikling. Kapitlene er relevante i min oppgave fordi jeg ønsker å undersøke hvordan vi som sosialarbeidere kan arbeide utviklingsstøttende i vårt arbeid med de enslige mindreårige asylsøkerne.

Levekår i mottak for enslige mindreårige asylsøkere. Skrevet av Lidén, H., Eide, K., Nilsen, E.C.A., & Wærdahl, R. (2013).

Forskningsprosjektet baserer seg på kartlegging av levekår for enslige mindreårige asylsøkere på mottak, hvor fokuset har vært på områdene boforhold, omsorg, helse, kosthold, tilgang til sosialt nettverk og aktivitetstilbud. Forfatterne har valgt å belyse levekårssituasjonen både fra mottaksledernes, de ansatte og beboernes perspektiv. Rapporten drøfter levekår på mottak for mindreårige over 15 år, men jeg velger likevel å ta den i bruk da jeg anser mye av datamaterialet som relevant også for de under 15 år. Rapporten er utført på oppdrag av UDI.

***Social work with unaccompanied asylum seeking children.* Skrevet av Ravi Kohli (2007).**

Ravi Kohli er professor ved universitetet i Bedfordshire i England, og har utdanning innen sosialt arbeid. Han er svært anerkjent innenfor feltet og har forsket mye på velferd for enslige mindreårige asylsøkere. Kohli tar utgangspunkt i enslige mindreårige i England, men jeg anser hans forskning som gjeldende også i Norge fordi norske forskere viser til hans forskning på feltet (Eide & Lidén, 2012). Boken tar for seg forskning knyttet til arbeidet i praksis med enslige mindreårige asylsøkere i England. Jeg anser likevel boken som relevant i min oppgave da sentrale temaer som utfordringer knyttet til sosialt arbeid med enslige mindreårige asylsøkere, de ansattes kunnskaper og faglige kompetanse om gruppen, og de viktigheten med arbeidet med enslige mindreårige asylsøkere.

***Stressful life experiences and mental health problems among unaccompanied asylum-seeking children. Clinical Child Psychology and Psychiatry, 20(1), 106-116.* Skrevet av Jensen, T., Fjermestad, K., Granly, L., & Wilhelmsen, N. (n.d.).**

Artikkelen handler om enslige mindreårige asylsøkeres livserfaringer og psykisk helse. Undersøkelsen er gjort av barn i 10-16 årsalderen noe som er relevant for min oppgave med tanke på utviklingsstøttende omsorg i arbeid med denne aldersgruppen. Sentrale stikkord er tristhet, sinneutbrudd og stressende livshendelser som for eksempel flukten og det den medbringer.

***Forlatte barn, ankerbarn, betrodde barn... Et transnasjonalt perspektiv på enslige, mindreårige asylsøkere.* Skrevet av Ada Engebrigtsen (2002).**

Rapporten er skrevet på oppdrag fra Norsk Institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA) og fokuserer på barnemigranter som medlemmer av transnasjonale familier og samfunn ved å rette søkelyset mot deres bakgrunn, familierelasjoner og kontakt med hjemlandet. Engebrigtsen problematiserer forståelsesrammene som ligger til grunn for offentlig forvaltning når det gjelder barnemigranter, deriblant lover og regler som regulerer området. Hun peker også på områder, temaer og problemstillinger vi vil trenge mer kunnskap om, og på forskning for å bedre barnas livssituasjon i eksil. Jeg har valgt å ha rapporten med i min oppgave fordi den belyser transnasjonale relasjoner som jeg mener er en viktig kunnskap å ha med seg i arbeidet med enslige mindreårige asylsøkere. Rapporten er av eldre dato, men den refereres fortsatt til i nyere litteratur (Eide, 2012).

4.0 Teoretisk grunnlag

I dette kapitlet vil jeg presentere den teorien jeg anser for relevant for å belyse problemstillingen. Jeg skal bruke denne kunnskapen for å diskutere hvordan en kan yte utviklingsstøttende omsorg i arbeid med enslige mindreårige i kapittel 5.

4.1 Omsorgssentrene ansvar og oppgaver

Etter Barnekonvensjonen artikkel 3 nr. 2 har alle barn rett til den beskyttelse og omsorg som er nødvendig for barnets trivsel (Redd Barna, 2016). På omsorgssentrene skal de enslige mindreårige asylsøkerne situasjon kartlegges grundig og det skal utarbeides forslag til oppfølging til hvert enkelt barn (Eide, 2012). Oppfølgingen skal ta utgangspunkt i barnets individuelle behov og hva det trenger, samt konkretisering av tiltak omsorgssenteret skal iverksette for barnet. Det er omsorgssenteret som har ansvaret for den daglige omsorgen for barnet (Stang, 2012). Det skal ytes utviklingsstøttende omsorg og det skal fokuseres på hva som hjelper de som har opplevd traumer (Eide & Lidén, 2012). I Eide & Brochs (2010) intervjuer med ansatte på omsorgssenter, kommer det fram at de ansatte mener deres viktigste oppgaver er å fokusere på hvilken omsorg barna trenger, deres psykososiale situasjon og å tilpasse arbeidet ut fra barnas alder. I de samme intervjuene kommer det fram at de ansattes største utfordring og viktigste oppgave er å vinne barnas tillit (Eide & Broch, 2010).

Omsorgssenteret skal legge til rette for utvikling gjennom gode møter mellom de ansatte og det enkelte barn eller ungdom slik at barnet eller ungdommen gis mulighet til å arbeide på sin egen utvikling. Elementer i dette møtet er tydelige grenser, roller og troverdige relasjoner (Bengtson & Ruud, 2012, Eide & Lidén, 2012, Lidén et al., 2013). Mange av de enslige mindreårige asylsøkerne som ankommer omsorgssentrene har opplevd mye usikkerhet og kaotiske situasjoner tidligere livet. Det er derfor viktig at omsorgssenteret bidrar med stabilitet og kontinuitet i barnas hverdag (Eide, 2012). Omsorgssenteret har sammen med Bufetat ansvaret for å følge opp barnets utvikling, og hvis det oppstår endringer i barnets behov skal de om nødvendig treffes nytt oppfølgingsvedtak jf. § 5A-5, første ledd.

Omsorgssentrene hovedoppgave er å ta vare på de enslige mindreårige på en best mulig måte, dette innebærer å gi omsorg og trygghet, medisinsk behandling og sørge for skolegang (Stang, 2012). Det er også viktig at det legges til rette for språkopplæring slik at de enslige mindreårige kan ta en del i det nye samfunnet (Eide & Broch, 2010). Omsorgssenteret har også i oppgave å hjelpe det enslige mindreårige med å forberede seg til en eventuell bosetting i kommune dersom de får opphold. Ved avslag skal omsorgssenteret hjelpe den enslige mindreårig med å forbedre seg på retur til hjemlandet (Stang, 2012).

4.2 Utviklingsstøttende omsorg

Utviklingsstøtte er den prosessen der de voksne hjelper barn og ungdom til å ha fokus på sine egne erfaringer og opplevelser, samtidig som de voksne gir disse erfaringene retning ut fra den voksnes perspektiv på barnets situasjon (Bengtson & Ruud, 2012). Utviklingsstøttende omsorg handler om at voksne legger til rette for barn og unges utvikling, at de blir gitt omsorg, blir ivaretatt og at deres behov blir imøtekommet (Bengtson & Ruud, 2012). Når voksne på omsorgssenter yter utviklingsstøttende omsorg innebærer det at de ivaretar behovene og møter de spesielle utfordringene enslige mindreårige asylsøkere står ovenfor. Sentralt i utviklingsstøttende omsorg er å gi barn og unge mening til det som skjer, slik at de får en forståelse og en oversikt over egne erfaringer og virkelighet. Det er samtidig viktig at de voksne forstår, fortolker og gir retning til tanker og følelser barn og unge sitter inne med (Bengtson & Ruud, 2012). Dette kan være med på at den unge ikke føler seg alene i situasjonen og korresponderer med elementene i den utviklingsstøttende dialogen:

1. Den voksne søker informasjon om hvor barnet har sin oppmerksomhet.
2. Den voksne bekrefter barnets oppmerksomhetsfokus.

3. Den voksne avventer barnets reaksjon på sin aksjon.
4. Den voksne benevner det som skjer og skal skje, det som oppleves, og det som skal kunne oppleves.
5. Den voksne gir anerkjennende bekreftelse på ønsket atferd hos barnet.
6. Den voksne triangulerer barnet ved å presentere personer, objekter og fenomener for barnet.
7. Den voksne tar ansvar for en tilpasset gjensidig markering av start og avslutning.

(Øvreide, 2009)

Den utviklingsstøttende dialogen bygger på å styrke barnets egen motivasjon, vilje og ønske om å være i relasjon med den voksne. Utviklingsstøttende omsorg på omsorgssenter handler om å skape mening i livene til de enslige mindreårige asylsøkerne. Tiden på omsorgssentrene blir ofte preget av mye venting og usikkerhet, det er da de ansattes oppgave å hjelpe de på veien til et mer meningsfylt liv. Det å skape mening i livet handler mye om hvordan de enslige mindreårige asylsøkerne mestrer vanskelige opplevelser og utfordringer de tidligere har vært igjennom (Eide & Lidén, 2012). Et verktøy i dette arbeidet er den utviklingsstøttende dialogen.

4.3 Den miljøterapeutiske grunnstrukturen

Miljøterapi handler om å organisere for å muliggjøre. Det handler om å styrke de ressursene som er iboende i barnet, samtidig som en skaper mulighet for forandring og utvikling (Larsen, 2015). Struktur er en svært sentral del av miljøterapeutisk arbeid og vi kan på mange måter si at struktur preger store deler av dagene på et omsorgssenter (Bengtson & Ruud, 2012).

Retningslinjer for når de skal stå opp, når det er frokost, når de skal på skolen, når det er middag, når det er leksetid, når det er leggetid, osv. Retningslinjene er rammer som vil gi trygghet og forutsigbarhet for de enslige mindreårige (Bengtson & Ruud, 2012). Miljøterapi handler om å jobbe i og med hverdagen (Larsen, 2015). I arbeid med enslige mindreårige asylsøkere er det viktig at den miljøterapeutiske grunnstrukturen bidrar til tilpasning til det nye samfunnet. Da må det legges til rette for at barna og ungdommene lærer seg norsk, fortsetter å gå på skole, får mulighet til å bli venner med jevnaldrende og drive med noe meningsfullt på fritiden. Den miljøterapeutiske grunnstrukturen bør ivareta den utviklingsstøttende omsorgen som retter seg mot stabilisering av daglig fungering og følelsesregulering. En god miljøterapeutisk grunnstruktur handler om å gi enslige mindreårige

asylsøkere en større forutsigbarhet og en bedre oversikt over egen tilværelse i et her og nå perspektiv (Bengtson & Ruud, 2012). De faste aktivitetene på omsorgssenteret utgjør en del av den miljøterapeutiske grunnstrukturen, men det vil selvsagt også forekomme mer tilfeldige og spontane aktiviteter (Larsen, 2015, s. 112). Jeg vil videre i oppgaven se på ulike sider av miljøterapi og hvordan det kan brukes i arbeidet med enslige mindreårige.

4.3.1 Hva kjennetegner en dyktig miljøterapeut?

En miljøterapeut vil arbeide ut fra den miljøterapeutiske hovedoppgaven, men arbeidet vil også preges av miljøterapeuten som person. Miljøterapeuten vil formes av arbeidsstedets sosiale og organisatoriske system og dette vil påvirke hvor godt eller dårlig oppgavene til en miljøterapeut blir utført (Larsen, 2015). Resultatet vil være avhengig av hvor bevisst og profesjonell miljøterapeuten er i sitt arbeid. Kreuger (1986a og b) har foretatt studier av dyktige miljøterapeuter og hva som kjennetegner dem. Han fant blant annet ut at miljøterapeutene bruker sine egne holdninger og atferd i møtet med barn og unge for å kommunisere at de er genuint interessert i hvordan de har det. De er også bevisste på at det tar tid å etablere en relasjon til barna og ungdommene. I studiene fant Kreuger ut at dyktige miljøterapeuter er åpne for å inngå kompromisser, samtidig som de også kan bruke sin autoritet om det er nødvendig. Andre kvaliteter han trekker fram er at en dyktig miljøterapeut er åpen for å diskutere sine egne holdninger og verdier, de kan observere, analysere og planlegge, de bruker humor i sitt arbeid, de er nysgjerrig og genuint interessert i å bli kjent med det enkelte barn og ungdom. Alle disse kvalitetene må verdsettes og stimuleres av arbeidsplassen for at det skal kunne brukes i arbeidet med barna og ungdommene (Larsen, 2015). Kulturen på arbeidsplassen er altså med på å avgjøre i hvilken grad den miljøterapeutiske rollen blir utført. Miljøterapeuten må ha tålmodighet i arbeidet med enslige mindreårige asylsøkere. Det tar tid å skape den relasjonen som er nødvendig for å få til et utviklingsstøttende arbeid (Larsen, 2015).

I arbeidet med enslige mindreårige asylsøkere er det viktig at miljøterapeutene kan romme følelser og reaksjoner som kommer, sorg så vel som glede (Larsen, 2015). Enslige mindreårige asylsøkere kommer rett fra en reise hvor de har opplevd mange skremmende hendelser. Det er da viktig at miljøterapeutene på omsorgssenteret er tilgjengelig for å ta imot disse reaksjonene. Gjennom at den voksne holder ut disse reaksjonene, kan barnet eller ungdommen begynne bearbeidingen av det han/hun har vært igjennom på reisen (Larsen,

2015). Miljøterapi handler på mange måter om å møtes gjennom atferd, samtidig som vi reflektere over atferden, og på denne måten kan vi få de enslige mindreårige asylsøkerne til å reflektere over egen atferd. Dette samsvarer med elementene i den utviklingsstøttende dialogen hvor den voksne skal få barnet eller ungdommen til å reflektere over egen atferd og utvikling.

4.3.2 Er miljøterapi omsorg?

Kvaran og Holm (2012) sier seg uenig i Larsens (2015) definisjon av omsorgsbegrepet. De mener at omsorgen på institusjoner ikke bare gjelder de materielle forhold, men også det relasjonelle. Mens Larsen (2004) mener at begrepet omsorg ikke er særlig sentralt i miljøterapi, mener Kvaran og Holm (2012) at omsorg danner fundamentet i miljøterapien (Kvaran & Holm, 2012, s. 17). Omsorgen på omsorgssentrene vil kunne omtales om *sekundært omsorgsarbeid*. Begrepet bygger på Lynchs (2007) tre ulike typer for omsorgsarbeid. Sekundær omsorg er som oftest betalt omsorgsarbeid og er ikke på samme måte som foreldrenes omsorg like personlig og emosjonell (Kvaran & Holm, 2012, s. 147). Omsorgen på omsorgssentrene vil naturlig nok ikke være like personlig og emosjonell som foreldrenes omsorg, og den skal på ingen måte erstatte omsorgen, men den sekundære omsorgen kan virke som en kompenserende omsorg den perioden barna er borte fra sine primære omsorgsgivere (Kvaran & Holm, 2012). Egelund og Jacobsen (2009) fremhever i sin bok *Omsorg for anbragte barn og unge* fire sentrale områder innenfor sekundær omsorg og miljøterapi: ”Å skape trygghet og forutsigbarhet, Å se barnet og dets individuelle behov, Å skape relasjoner gjennom verdsettelse og anerkjennelse, og Å utvikle barnets selvstendighet og ferdigheter”. Fastlagte rammer, den individuelle behandlingen, opplevelse av verdsettelse og anerkjennelse, og økt læring og ferdigheter er viktige elementer når de ansatte på omsorgssenteret skal hjelpe barna og de unge til å fungere på alle sine arenaer (Egelund & Jacobsen, 2009). Det er helheten i miljøterapi som muliggjør og fremmer muligheten for at endringsprosessene settes i gang (Kvaran & Holm, 2012).

4.3.3 Er miljøterapi oppdragelse?

Miljøterapi inneholder vesentlige momenter av oppdragelse, men det er likevel et skille mellom disse. Mens miljøterapi handler om at barn og unge organiserer og forstår det de møter i sin omverden, har oppdragelse et mer direkte fokus på barnets eller den unges atferd

som normativt akseptabelt eller uakseptabelt i samfunnet (Larsen, 2015). Som miljøterapeut må en ha en terapeutisk holdning, det vil si holdninger som må muliggjøre det å romme barns og unges angst og forvirring. En terapeutisk holdning må være anerkjennende og ikke krevende i forhold til prestasjoner og resultater (Larsen, 2015). Møller (2003) mener at en miljøterapeutisk holdning kan forstås som ”en balanserende syntese av pedagogiske og terapeutiske holdninger ” (Larsen, 2015, s. 94). Denne balanserende syntesen vil blant annet vise seg i omsorgssenterets bevisstgjøring i utforming av det fysiske miljøet, miljøterapeutenes personlige bekledning, sosialt samspill og psykologisk forståelser (Larsen, 2015). De ansatte på omsorgssenteret må ha kunnskap om hva de enslige mindreårige kommer fra og hvilke normer og regler de har levd etter, slik at de kan tilrettelegge best mulig for en utviklingsstøttende omsorg. Ved at de enslige mindreårige asylsøkerne lærer seg gode vaner, etablerer sunne og allmenne normer og verdier, samt utvikler selvdisiplin, virker oppdragelse som en del av miljøterapien (Larsen, 2015). For at dette skal skje forutsetter det at miljøterapeutene systematiserer og tilrettelegger denne siden av miljøterapi på samme måte som barnas hverdag er systematisert og tilrettelagt (Rytter, 2003). Dette er viktige forutsetninger for at miljøterapeutene kan yte en god nok utviklingsstøttende omsorg for de enslige mindreårige. Barn og unge utvikler seg i samspill med andre mennesker, for enslige mindreårige betyr det enten jevnaldere eller voksne på omsorgssenteret. De ansatte må derfor være tilgjengelige trygge voksne slik at de enslige mindreårige alltid har mulighet til å arbeide med egen utvikling (Bengtson & Ruud, 2012). Gjennom anerkjennelse og normale forventninger, gis de enslige mindreårige mulighet til å arbeide seg fram mot en sterkere personlig identitet, større selvstendighet og økt sosial kompetanse. Larsen påpeker at det er viktig at en har fokus på prosessen, og ikke bare på resultatene alene, slik at barna og ungdommene klarer å være mer selvstendige i sitt samspill med andre (Larsen, 2015).

4.4 Tilknytning og dens betydning for hvordan det går med den enslige mindreårige

Som alle andre barn og unge er enslige mindreårige asylsøkere avhengige av å ha stabile voksenpersoner rundt seg for å få til en god utvikling. På omsorgssenteret kan en stå ovenfor en rekke utfordringer knyttet til relasjon mellom miljøterapeutene og de enslige mindreårige. For det første er det uklart både for barna, ungdommene og de ansatte hvor lenge de skal være der, og ikke minst hvor de skal etter oppholdet på omsorgssenteret (Bengtson & Ruud, 2012).

Ravi Kohli (2007) mener at relasjonen mellom enslige mindreårige og de ansatte representerer tre sentrale komponenter som må tas hensyn til. Han hevder at det er viktig å sette arbeidet med enslige mindreårige inn i en sosial kontekst. Videre mener Kohli at det må fokuseres på de mindreåriges livssituasjon og oppvekst, og til slutt er det viktig å rette blikket mot de ansatte og deres praksis. Den sosiale konteksten vil være bestemt av den politiske og historiske perioden før og under flukten og i det landet barna og ungdommene ankommer (Eide & Broch, 2010). Kommer barna og ungdommene fra land preget av mye uroligheter og kaotiske situasjoner vil dette påvirke hvordan miljøterapeutene forstår de enslige mindreårige, og hvordan arbeidet med de blir organisert (Eide & Broch, 2010). I følge Kohli (2007) påpeker de enslige mindreårige at de opplever situasjoner hvor de ansatte ofte opplever at de ikke strekker til og ikke klarer å gjennomføre en god praksis, hvor arbeidet ofte blir krisepreget i stedet for forebyggende. Han anbefaler derfor at arbeidet bør ha et fokus på her og nå, for deretter å fokusere på framtiden og fortiden. En viktig forutsetning for å få dette til er oppnåelsen av tillit mellom barna og ungdommene og de voksne på omsorgssenteret (Eide & Broch, 2010).

Oppnåelsen av tillit vil avhenge av hvilken tilknytning barna og ungdommene har hatt tidligere i livet. Kvello definerer tilknytning slik i sin artikkel: *Med tilknytning menes de emosjonelle båndene barn har til primære omsorgspersoner, altså hvor trygge eller utrygge de er på dem* (Kvello, 2012, s. 117). Trygg tilknytning handler om at barnet har en grunnleggende tillit til seg selv og andre, mens utrygg tilknytning handler om at barnet er grunnleggende utrygg på seg selv og andre mennesker (Kvello, 2012). Mæhle (2007) hevder at tilknytning er et relasjonelt begrep, altså at verken trygg eller utrygg tilknytning vil være en egenskap hos barnet, men heller et kjennetegn ved relasjonen mellom barnet og viktige andre. Relasjoner utvikles og endres over tid. Barns gode tilknytningserfaringer styrker evnen til å forholde seg til utviklingsmessige utfordringer, noe som igjen øker sjansen for at barna får nye utviklingsstøttende erfaringer og relasjoner i framtiden (Mæhle, 2007). Barna og ungdommene på omsorgssentrene mistet sine nærmeste omsorgspersoner i det de forlot hjemlandet, og noen av de opplevde store tap under flukten. Dersom enslige mindreårige asylsøkere møter utviklingsstøttende omsorg og får nye gode relasjoner under oppholdet på omsorgssenteret, vil dette kunne føre til en bedre forutsetning for dem senere i livet. Det er de ansattes fortolkninger av enslige mindreårige asylsøkerens aktiviteter og preferanser som gjør at de er i stand til å respondere på en sensitivt, konsistent og utviklingsstøttende måte (Mæhle, 2007). Dette kan tenkes å være vanskelig med tanke på språk- og kulturforskjeller. Bowlby

mener at barnets tilknytningskvalitet er et produkt av både individets bakgrunn og nåværende ståsted (Kvaran & Holm, 2012). Hvordan den enslige mindreårige opplevde tilknytningen til sine primære omsorgspersoner, har mye å si for hvordan han eller hun vil knytte seg til miljøterapeutene på omsorgssenteret. Likeså har relasjonen mellom den enslige mindreårige og de ansatte mye å si for hvordan barnet eller den unge vil klare seg videre i en bosettingskommunen.

I teoridelen har jeg bevisst valgt å ikke bruke mye plass på tilknytningsteori og traumer, men jeg har det likevel med her, fordi jeg mener det er viktige elementer som må være tilstede for at en skal kunne yte utviklingsstøttende omsorg. Det er viktig at miljøterapeuten på omsorgssenteret har kunnskap om hva enslige mindreåriges situasjon er i hjemlandet og hvilke hendelser de kan ha vært utsatt for under flukten. Det er også viktig at de ansatte på omsorgssentrene har kunnskap om traumer og reaksjoner på dette, og ikke minst at måten de enslige mindreårige blir ivaretatt på har mye å si for forebygging av nye traumatiske hendelser. For noen barn og unge kan asylsøkersituasjonen i seg selv være traumatiserende, jo lengre ventetiden er, jo mer usikker og traumatiserende kan situasjonen oppleves (Bengtson & Ruud, 2012). På omsorgssenteret er flukten på mange måter ikke avsluttet, fordi det fremdeles er usikkert for den enkelte om han eller hun vil få opphold i Norge. Med en slik usikkerhet kan det være vanskelig å starte et nytt liv med nye relasjoner til andre mennesker. Det er derfor viktig at miljøterapeutene har kunnskap om at traumatiske opplevelser før og under flukten bare er en del av den enslige mindreårige asylsøkerens liv. Hvordan de blir møtt i Norge er derfor av stor betydning for hvordan det vil gå med de senere i livet (Bengtson & Ruud, 2012).

5.0 Diskusjon

Etter å ha presentert relevant teori i henhold til problemstillingen, vil jeg nå diskutere hvordan en som sosialarbeidet på et omsorgssenter kan yte utviklingsstøttende omsorg i arbeid med enslige mindreårige asylsøkere.

5.1 Miljøterapeuten i møtet med den enslige mindreårige asylsøkeren

”... Lytt til barna og vær våken for hva de selv mener har hjulpet dem, så vil du finne ut at du har drevet god terapi i mange år.” Utdrag av uttalelse fra Siv Førdes bok *Tapt barndom, eller?* (Førde, 2014, s. 113). Jeg velger å tolke det slik at vi som profesjonsutøvere ofte streber etter bekreftelse på det vi gjør i møtet med barnet eller ungdommen hjelper. Kohli (2007) mener at oppnåelse av tillit mellom miljøterapeut og den enslige mindreårige er en viktig forutsetning i arbeidet. Intervjuobjektene til Eide og Broch (2010) sier seg enig i dette, de mener at deres største utfordring og viktigste oppgave er å vinne barnas tillit. Kreuger (1986a og b) kom fram til at en dyktig miljøterapeut blant annet er nysgjerrige og genuint interessert til å bli kjent med den enkelte. Her kan en rekke utfordringer som språk og rolleforvirring stå i veien. De ansatte på omsorgssenteret kan havne i situasjoner hvor de opptre i uklare roller. For at barnet skal tørre å åpne seg, må det kunne føle seg trygg på de ansatte. Barnet må kunne stole på at de ansatte ikke videreformidler sensitive opplysninger han eller hun forteller i fortrolighet. I løpet av de tre første ukene på omsorgssenteret vil de ansatte ha en rekke samtaler med barnet eller ungdommen hvor målet er å kartlegge barnets situasjon og videre behov. Dette blir gjort om til et forslag for videre oppfølging og dokumentet KOPP (kartleggings- og oppfølgingsplan) og blir innen tre uker sendt videre til Bufetats regionskontor (Bufdir.no, 2016). Spørsmål om barnets familie, skolegang, bakgrunn for flukt er spørsmål som barnet også blir spurt om på asylintervjuet. At barnet her kan stille spørsmål ved den ansattes rolle er vel ikke annet enn forståelig. Under disse KOPP- samtalene vil en tolk være tilstede på telefonen slik at barnet og den ansatte skal forstå hverandre, uttrykke tanker og følelser og at misforståelser unngås. Men under samtalene i hverdagen er ikke tolken tilstede. Her vil det kunne oppstå misforståelser og barnet kan få en følelse av at det er ingen han eller hun kan dele de tankene og følelsene sine med. Den utviklingsstøttende omsorgen skjer som tidligere skrevet i hverdagen, den skjer her og nå, så det er viktig at de voksne viser at de er tilgjengelige og interesserte i møtet med den enkelte. Dette gjelder spesielt når de enslige mindreårige bærer på sorg etter tap av sine nærmeste omsorgspersoner. I undersøkelsen *Stressful life experiences and mental health problems among unaccompanied asylum-seeking children* utført av Jensen, Fjermestad, Granly og Wilhelmsen hadde så mye som 70% av barna opplevd å miste noen av sine nærmeste (Jensen et al., 2015).

På bakgrunn av denne undersøkelsen vil jeg drøfte hvordan miljøterapeuter på omsorgssentrene kan yte utviklingsstøttende omsorg i arbeidet med barna. Bengtson og Ruud (2012) mener at utviklingsstøttende omsorg innebærer at en ivaretar de spesielle behovene og

møter de spesielle utfordringene enslige mindreårige asylsøkere står ovenfor. Når så mange som 70% av barna har opplevd å miste noen av sine nærmeste, er det viktig at miljøterapeutene er tilstede for barna slik at de får bearbeidet sorgen. Dette kan gjøres ved at miljøterapeuten forstår og fortolker den enslige mindreåriges tanker og følelser rundt temaet og gir dem retning (Bengtson & Ruud, 2012). Miljøterapeuten kan ta innover seg det barnet eller ungdommen sier, forså å si noen om det og så gi en forståelse eller mening til reaksjonene til barnet eller ungdommen. Å gi en bekreftelse på reaksjonene som kommer ved å for eksempel si ”Det er ikke rart du er trist og føler deg alene du som har mistet de du er aller mest glad i, men du skal vite at jeg og de andre voksne her på omsorgssenteret bryr oss veldig om deg og vil prøve å hjelpe deg slik at du ikke føler deg så alene”. Dette kan hjelpe barnet til å ikke sitte inne med tristheten og barnet får samtidig en bekreftelse på sine reaksjoner og følelser. Det er videre viktig å fokusere på hva som skal skje videre i livet til barnet eller ungdommen.

5.1.1 Eksempelet med Mohammed

Det er ikke alltid miljøterapeuten når inn til ungdommen eller at arbeidet tar den retning man selv hadde ønsket. Dette kan komme av flere årsaker. For det første er det ikke nok å bare ville ungdommen godt, man må inn å undersøke om man faktisk leder inn mot det ønskede målet. En grunn til at man ikke har nådd målet kan være at man ikke har arbeidet med hovedmålet eller at man som miljøterapeut ikke har god nok kompetanse til å utføre arbeidet (Larsen, 2015). Vi kan da se på om det metodiske miljøterapeutisk arbeidet er godt nok på omsorgssenteret. Larsen mener at det metodiske arbeidet må bygge på at oppgaven er tydeliggjort, og at det ligger et felles fagsyn til grunn for arbeidet med den (Larsen, 2015, s.73). Mange av situasjonene hvor man som miljøterapeut benytter seg av metoder i arbeidet skjer spontant i møtet med barnet eller ungdommen. Dette vil jeg illustrere med et eksempel.

Mohammed på 12 år hadde vært på omsorgssenteret i noen uker og skulle nå begynne å ta buss alene til skolen. De ansatte hadde flere ganger forklart hvor han skulle gå på buss, hvor han skulle gå av og tidspunktene når bussen kom og gikk. Det hadde vært brukt tolk slik at de var sikker på at Mohammed forsto, og Mohammed hadde bekreftet gjentatte ganger at han hadde skjont det. Dagen kom å Mohammed ble fulgt til bussen av en voksen på omsorgssenteret og alt gikk tilsynelatende fint. De gjentok det samme neste dag. Den tredje dagen skulle Mohammed gå til bussen alene. Dette gikk ikke like fint, Mohammed mistet

bussen til tross for at han hadde vært tidlig ute. Det samme skjedde neste dag og dagen etter det. Neste morgen går den ene miljøterapeuten gjennom busstidene med Mohammed og en av de andre eldre guttene på omsorgssenteret kommer bort å sier ”Da jeg skulle ta buss for første gang alene ble en av de voksne med meg på turen, det var ikke like skummelt da”. Den ansatte ble med Mohammed på bussen og de fortsatte med denne ordningen helt til Mohammed fikk det å ta buss selv.

Den voksne på omsorgssenteret valgte den metoden hun hadde brukt med andre barn når hun skulle forklare busstidene. Mohammed på sin side klarte ikke å nyttiggjøre seg av disse opplysningene, fordi han var så engstelig for å ta bussen alene. Miljøterapeuten og Mohammed arbeidet altså med hver sin oppgave. Den voksne med det kognitive ved å forklare busstidene og Mohammed med å overvinne frykten. Dette er et eksempel på at det ikke er bestandig de standardiserte og rutinemessige metodene som skaper de ønskende resultatene. Noen ganger må metoden skapes der og da i situasjonen, slik som eksempelet ovenfor, for at miljøterapeuten skal klare å fange opp og møte barnet eller ungdommen der de psykologisk befinner seg (Larsen, 2015). Mohammed trengte i dette tilfellet en voksen med seg på bussen for at han skulle føle seg trygg. En av ressursene i miljøterapeutisk arbeid er nettopp at miljøterapeutene har en forståelse av hvordan han eller hun skal være tilgjengelig for barnet eller ungdommen (Larsen, 2015).

For å ta eksempelet videre vil jeg se på hva miljøterapeuten kunne ha gjort for at denne hendelsen skulle blitt en del av den utviklingsstøttende omsorgen. La oss si at hovedmålet her at Mohammed skal klare å ta bussen alene uten en voksen sammen med seg. Ved en gradvis nedtrapping og mye støtte kan dette være mulig. Den voksne setter seg bak Mohammed i stedet for ved siden av han. Mohammed er fortsatt trygg for han vet at den voksne er like bak han. Neste gang setter den voksne seg tre rader bak, går dette bra kan miljøterapeuten sette seg helt bak i bussen. Ved en slik nedtrapping føler Mohammed seg trygg samtidig som han utfordrer seg selv. For at denne erfaringen skal være utviklingsstøttende så holder det ikke bare at den voksne fortolker og forstår situasjonen, den voksne må også gi erfaringen en retning (Bengtson & Ruud, 2012). Ved at den voksne sier noen som: ”For mange kan det være skummelt å ta bussen alene i starten, men for de aller fleste går det helt fint etter ett par ganger sammen med en voksen”. Den voksne går her inn å gir barnet en forståelse eller en mening på reaksjonene ved å si at det er mange i samme situasjon, men bekrefter at de fleste mestrer det å ta buss alene etter en kort stund. Mestringen ved å ta buss alene må være nyttig for Mohammed også i framtiden slik at han kan se på seg selv om en gutt som klarer å ta vare

på seg selv. Bengtson og Ruud (2012) sier noe om at det er viktig å få de enslige mindreårige asylsøkerne til bli klar over at livet består av en fortid, en nåtid og en framtid, dette kan være uavhengig av spørsmålet om opphold. Det å prøve og få barnet eller ungdommen til å se på oppholdet på omsorgssenteret som et mulighetsopphold i stede for et midlertidig opphold kan være vanskelig. Være med på å gi barna og ungdommene mestring og nye erfaringer er sentralt i utviklingsstøttende omsorg (Bengtson & Ruud, 2012). Omsorgssenteret er avhengig av andre arenaer for å få en helhet på det utviklingsstøttende arbeidet. Her er skolen et eksempel.

5.2 Skolen som en arena for utviklingsstøttende omsorg

Skolen er en viktig samarbeidspartner til de ansatte på omsorgssenteret og er en del av helheten av omsorgsarbeidet (Lidén et al., 2013). Barns rett til skolegang vil ha betydning for ivaretagelse av barnas utviklingsmessige behov, oppvekstvilkår og trygge barnas framtid (Pastoor, 2012). For å sette det på spissen kan man si at omsorgssenteret og skolen er de to hovedarenaene en har mulighet til å utøve utviklingsstøttende omsorg. Kort tid etter at de enslige mindreårige asylsøkere ankommer omsorgssenteret, meldes de inn på skolen og i løpet av en uke har de første skoledag i Norge. Eide og Broch (2010) mener at vi kan se på skolen som en mulighetsfase som gir forutsetninger til å skape noe. På skolen får de mulighet til å være sammen med jevnaldrende, tilegne seg språklig, faglig og sosial kompetanse som er avgjørende for en videre aktiv og selvstendig deltakelse i samfunnet (Pastoor, 2012). De enslige mindreårige asylsøkerne har ulike utgangspunkter når det kommer til skole. Noen har gått på skole i hjemlandet og kan både lese og skrive, andre har kun gått på Koranskole, mens noen har aldri gått på skole og er analfabeter. I undersøkelsen til Lidén et al., (2013) ser vi store variasjoner i hvordan de enslige mindreårige forholder seg til skolen. Alle intervjuobjektene var enige om viktigheten av skolegang og det å lære seg norsk, men jeg tolker det slik at variasjonene retter seg mot motivasjon og asylstatus. For de nyankomne asylsøkerne er det mye nytt å forholde seg til. Da kan skolen virke som en viktig struktur i den nye hverdagen. Som i en vanlig norsk familie er det viktig at de ansatte på omsorgssentrene følger barna godt opp med skolearbeid og aktiviteter knyttet til skolen. Det å spørre om hvordan skoledagen har vært rundt middagsbordet er å gi barna mulighet til å fortelle om hva de har lært, gjort, opplevd osv. Dette kan vi se på om utviklingsstøttende omsorg. De ansatte gir barna og ungdommene mulighet til å fortelle om mestring eller utfordringer knyttet til skoledagen. For å understreke mitt poeng her vil jeg referere til Ravi Kohli (2007) som mener

de ansatte skal gi de enslige mindreårige muligheter for å utvikle kunnskap og ferdigheter knyttet til sin livssituasjon her og nå i nye omgivelser, som her er skolen.

Skolen er også en viktig arena for læring. Mange av de enslige mindreårige asylsøkerne blir sendt til Norge for å skaffe seg en god utdanning slik at de kan forsørge familien i hjemlandet (Ruud, 2011., Øien, 2010). Motivasjonen og interessen for skolen vil derfor kunne ses på som stor. For at skolen skal være en arena for utviklingsstøttende omsorg må undervisningen være tilpasset hvert enkelt barn og ungdom, og det må være kartlagt hvilket nivå barnet eller ungdommen fungerer på slik at kravene er deretter (Ruud, 2011). Samarbeidet mellom skole og omsorgssenter må være godt slik at de ansatte på omsorgssentrene kan følge de enslige mindreårige opp med blant annet leksearbeid. Hvis de enslige mindreårige opplever skolen som et positivt sted å være, hvor de får utfordret seg selv og får en opplevelse av mestring, vil skolen være en viktig faktor i det utviklingsstøttende arbeidet. Dette står i samsvar med Larsen (2015) som mener at struktur og tilrettelegging er viktige elementer i det miljøterapeutiske arbeidet for at den enkelte kan arbeide med sin utvikling. Men det vil kanskje være for naivt å tenke at det er slik for alle. Det at de enslige mindreårige bor på omsorgssenter, som er et midlertidig bosted, kan by på noen utfordringer. Ruud (2011) peker på det midlertidige oppholdet som en faktor som kan føre til at henvisning og nødvendig kartlegging ikke blir satt i gang. Hvis ikke skolen legger til rette for at de enslige mindreårige skal ha et best mulig tilpasset opplegg, kan man vel heller ikke forvente at motivasjonen og iveren etter å lære skal være til stede hos barna og ungdommene. Usikkerheten om de får bli i Norge eller ikke spiller nok også inn på de enslige mindreårige, og kan være en ekstra stressfaktor i livene deres. Det er derfor viktig at de ansatte på omsorgssentrene og skolene skaper rom for trygghet, tilhørighet og mestring slik at skolen kan bli en arena som fremmer de enslige mindreåriges læring og utvikling så vel som deres sosiale tilpasning i det norske samfunnet (Pastoor, 2012).

5.3 Det transnasjonale nettverket - en ny måte å forstå de enslige mindreårige?

Mange av de enslige mindreårige asylsøkerne som ankommer Norge har måttet flykte fra sine nærmeste familier, venner og nettverk. Den nye tilværelsen er en stor omstilling som kan innebærer psykiske, sosiale og kulturelle utfordringer som de må klare uten sine nære omsorgspersoner tilstede (Lidén et al., 2013., Engebrigtsen, 2002). Mange er bekymret for

familien i hjemlandet og hva som kan skje med dem. Lengsel etter familie, venner og hjemland er nok noe de fleste enslige mindreårige kan kjenne seg igjen i, men det betyr nødvendigvis ikke at de ønsker å reise hjem (Engebrigtsen, 2012). Betydningen for transnasjonale relasjoner for enslige mindreåriges oppvekst i Norge er lite dokumentert, men det vi vet er at flere og flere opprettholder kontakt med familie og sosialt nettverk i hjemlandet (Eide & Lidén, 2012., Engebrigtsen, 2002). Det ensidige fokuset på omsorg og profesjonens rolle i de enslige mindreåriges oppvekst kan være et svar på hvorfor et transnasjonalt perspektiv i arbeidet med denne gruppen er fraværende (Eide & Lidén, 2012).

Engebrigtsen peker til at teorier om transnasjonale relasjoner utvider forståelsen av hvem de enslige mindreårige asylsøkerne er, og dermed utfordrer den ofte brukte offerrollen de enslige mindreårige blir plassert i (Eide & Lidén, 2012., Engebrigtsen, 2002). Ved å ha et slikt ensidig fokus på omsorgssituasjonen kan andre perspektiver på enslige mindreåriges oppvekst bli oversett eller ignorert. Det er viktig å huske på at det er flere måter å forstå deres oppvekst i hjemlandet på, og at omsorgssituasjonen kun er en av flere. I utviklingsstøttende omsorg er en opptatt av å ivareta de spesielle behovene enslige mindreårige asylsøkere har og imøtekomme de spesielle utfordringene de står ovenfor. Marie Hessle (2009) hevder at kontakten i de transnasjonale relasjonene kan ses som en forutsetning for en god oppvekst og etablering i det nye landet. Det er likevel viktig å ta i betraktning at denne kontakten også kan innebære forpliktelser og bekymringer som kan virke belastende for barnet eller ungdommen. Det kan for eksempel være at familien legger føringer for at barnet skal arbeidet istedenfor få seg en utdanning (Eide & Lidén, 2012). Det er derfor viktig at de ansatte på omsorgssenteret har et flersidig fokus på omsorgssituasjonen til de enslige mindreårige og hva som fremmer og hemmer deres utvikling. Dette står sentralt i utviklingsstøttende omsorgen ved at fokuset er å hjelpe de enslige mindreårige til å konsentrere seg om sine erfaringer og opplevelser og å gi disse erfaringene retning og mening (Bengtson & Ruud, 2012).

Et viktig aspekt med flukten er at de enslige mindreårige asylsøkerne har mistet den daglige omsorgen og den fysiske nærheten fra foreldre, søsken og venner. Engebrigtsen (2002) mener at vi kan anta at dette tapet gjør dem spesielt følelsesmessig sårbare, fordi de befinner seg i en livsfase der sosial og psykologisk støtte er viktig for en sunn utvikling og vekst. Som tidligere skrevet er Kvaran og Holm (2012) uenig i Larsens (2004) definisjon av omsorgsbegrepet (Kvaran & Holm, 2012). Kvaran og Holm (2012) støtter seg til Lynch (2007) begrep *sekundær omsorg* som kan ses på om betalt omsorgsarbeid med mindre emosjonell og personlig tilknytning. Men kan denne sekundære omsorgen ha en kompenserende effekt? Og

vil det være av en god nok kvalitet? Her kan elementer fra den utviklingsstøttende dialogen være til hjelp. Ved at den voksne søke informasjon på hvor barnet har sin oppmerksomhet og deretter bekrefter barnets oppmerksomhet. For eksempel at den voksne sier ”Jeg ser du er lei det, er det noe spesielt du tenker på?” Her inviteres barnet til å dele sine tanker og følelser. Miljøterapeuten må kunne romme de reaksjonene som kommer, samtidig som at den voksne må få barnet eller ungdommen til å utvikle sin evne til å reflektere over seg selv og dermed sin oppfatning av hvem han/hun er. Barnet er avhengig av å føle trygghet til omsorgspersonene, som i dette tilfellet er de ansatte på omsorgssenteret. Øvreeide (2009) mener det er helt avgjørende at de som har ansvar for barnet, har kjennskap til barnets livsforhold og erfaringer, og at de er kjent med den informasjonen barnet selv har fått om sin situasjon, og at de får støtte til å bruke denne informasjonen. Han går så langt som å si at det er bare da de voksne kan opptre utviklingsstøttende i møte med barnet (Øvreeide, 2009). Hvis de ansatte mangler denne kunnskapen, så kan det være en stor utfordring i det utviklingsstøttende arbeidet. Det er nettopp derfor viktig at de ansatte på omsorgssenteret har generell kunnskap om krig, uroligheter og kulturene fra landene barna og ungdommene kommer fra. Det er også viktig at de har kunnskap om det transnasjonale nettverket og hva det innebærer slik at de kan yte en mest mulig utviklingsstøttende omsorg mens de enslige mindreårige asylsøkerne befinner seg på omsorgssenteret. Den sekundære omsorgen vil kanskje ikke ha en kompensereffekt, men den kan være med på å styrke enslige mindreårige asylsøkeres utvikling.

6.0 Avslutning

Gjennom dette litteraturstudiet har jeg skrevet om enslige mindreårige asylsøkere under 15 år som bor på omsorgssenter. Jeg har hatt en ønske om å undersøke hvordan vi som sosialarbeidere kan yte utviklingsstøttende omsorg i vår arbeid med denne gruppen barn og unge. Jeg har sett begrepet utviklingsstøttende omsorg ut fra en miljøterapeutisk perspektiv og ulike sider ved det. Jeg har trukket fram ulike teorier og forskning på hva som er viktig å ha kunnskap om når en skal arbeide utviklingsstøttende med enslige mindreårige asylsøkere. Trygghet og stabilitet viser seg å være viktige elementer i dette arbeidet. Forskning som jeg har benyttet meg av i denne oppgaven viser at en dyktig miljøterapeut kjennetegnes ved at han/hun må kunne observere, analysere og planlegge, bruke humor i sitt arbeid, samt være nysgjerrig og vise en genuint interesse for barna og ungdommene. Det er grunn til å tro at

enslige mindreårige asylsøkere er i en ekstra sårbare livssituasjon når de ankommer Norge. Det anses derfor som viktig at de ansatte på omsorgssentrene har et fokus på det som skjer her og nå, for så å fokusere på framtiden og fortiden. Mange av de enslige mindreårige asylsøkerne vokser opp i land preget av krig og uroligheter, det er derfor viktig at miljøterapeutene har kunnskap om hvordan dette påvirker barna.

Jeg har i denne oppgaven sett på hvordan skolen kan virke som en arena for utviklingsstøttende omsorg. Det er store variasjoner i forhold til tidligere erfaringer med skolen, noen er analfabeter mens andre har flere år på skolebenken bak seg. Skolen er en arena hvor de enslige mindreårige kan få utvikle ny kunnskap og ferdigheter, samt læring og mestring. Dette forutsettes at skolen legger til rette for det enkelte barn, noe som ser ut til å være utfordrende i praksis. Til slutt har jeg sett på om det transnasjonale nettverket kan være en ny måte å forstå de enslige mindreårige. Mange av de som kommer har måttet flykte fra sine nærmeste familier, venner og nettverk, så savnet og engstelsen etter de hjemme kan for mange være stor. Det at de enslige mindreårige asylsøkerne har mistet den daglige omsorgen fra sine nærmeste, gjør at det er grunn for å tenke at denne gruppen er ekstra sårbar. Utviklingsstøttende omsorg med engasjerte voksne, og mulighet for samspill med jevnaldrende ser ut til å være en styrke for utviklingen til enslige mindreårige asylsøkere.

Litteraturliste:

- Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet (2011). *Arbeid med mindreårige asylsøkere og flyktninger. En håndbok for kommunene.*
- Bengtson, M., & Ruud, A. K. (2012). Utviklingsstøttende omsorg i mottaksfasen. I K. Eide (Red.), *Barn på flukt* (1. utg., s. 183-198). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag A/S.
- Bufdir. (2016, 4. april). Funnet: 27.04.2016. Hentet fra:
http://www.bufdir.no/Barnevernsinstitusjoner/Ringerike_ema/
- Dalland, O. (2007). *Metode og oppgaveskriving*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Eide, K. (Red). (2012). *Barn på flukt*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag A/S.
- Eide, K., & Broch, T. (2010). Enslige mindreårige flyktninger: Kunnskapsstatus og forskningsmessige utfordringer. Regionssenter for barn og unges psykiske helse, 2010, 13-68. Funnet: 10.03.16 Hentet fra: [http://www.r-bup.no/cms/cmsmm.nsf/lupgraphics/Ketil%20Eide%20og%20Tuva%20Broch_KOMPLETT.pdf/\\$file/Ketil%20Eide%20og%20Tuva%20Broch_KOMPLETT.pdf](http://www.r-bup.no/cms/cmsmm.nsf/lupgraphics/Ketil%20Eide%20og%20Tuva%20Broch_KOMPLETT.pdf/$file/Ketil%20Eide%20og%20Tuva%20Broch_KOMPLETT.pdf)
- Eide, K., & Lidèn, H. (2012). Mottak av enslige mindreårige asylsøkere. I M, Valenta., & B, Berg (Red.), *Asylsøker i velferdsstatens venterom* (1. utg., s. 181-201). Oslo: Universitetsforlaget.
- Engebrigtsen, A. (2002). *Forlatte barn, ankerbarn, betrodde barn... Et transnasjonalt perspektiv på enslige, mindreårige asylsøkere*. NOVA 2002-rapport 7/02.

Førde, S. (2014). *Tapt barndom, eller...?* Bergen: Fagbokforlaget.

Hessle, M. (2009). *Ensamkommande men inte ensamma. Tioårsuppföljning av endamkommande asylsökande flyktningsbarns livsvillkor och erfarenheter som unga vuxna i Sverige*. Stockholm: Elanders AB. Funnet 10.05.2016. Hentet fra:
http://su.diva-portal.org/smash/record.jsf?dswid=3713&pid=diva2%3A234312&c=1&searchType=SIMPLE&language=en&query=Ensamkommande+men+inte+ensamma&af=%5B%5D&aq=%5B%5B%5D%5D&aq2=%5B%5B%5D%5D&aqe=%5B%5D&noOfRows=50&sortOrder=author_sort_asc&onlyFullText=false&sf=all

Jensen, T., Fjermestad, K., Granly, L., & Wilhelmsen, N. (n.d.). Stressful life experiences and mental health problems among unaccompanied asylum-seeking children. *Clinical Child Psychology and Psychiatry*, 20(1), 106-116.

Kohli, R (2007). *Social work with unaccompanied asylum seeking children*. London: Palgrave Macmillan.

Kreuger, M. (1986a). *Careless to caring for troubled youth*. CWLA, USA.

Kreuger, M. (1986b). *Job-satisfaction for child an youth care workers*. CWLA, USA.

Kvaran, I., & Holm, J., (2012). *Barnevernsfaglig miljøterapi*. Kristiansand: Cappelen Damm Høyskoleforlaget.

Kvello, Ø. (2012). *Tidlig barneverninnsats med utgangspunkt i tilknytningsforskning*. *Norges barnevern* 90(3), 116-134. Funnet 12.04.2016. Hentet fra:

https://www.idunn.no/tnb/2012/03/tidlig_barneverninnsats_med_utgangspunkt_i_tilkn_ytningsfors

Larsen, E. (2004). *Miljøterapi med barn og unge: Organisasjonen som terapeut*. Oslo: Universitetsforlaget AS.

Larsen, E. (2015). *Miljøterapi med barn og unge: Organisasjonen som terapeut*. 2. utg. Oslo: Universitetsforlaget AS.

Lidén, H., Eide, K., Hidle, K., Nilsen, A. og Wærdahl, R. (2013). *Levekår for enslige mindreårige asylsøkere*. Oslo: Institutt for samfunnsforskning. Funnet: 02.04.2016.
Hentet fra: <http://www.buudir.no/bibliotek/Dokumentside/?docId=BUF00001855>

Lov om barnverntjenester (Barnevernloven) av 17. Juli 1992 nr 100. Hentet: 02.04.16. Hentet fra: https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1992-07-17-100#KAPITTEL_6

Lynch, K. (2007). *Love labour as a distinct and non-commodifiable form for care labour*. The Sociologic Review 55:550-70.

Lysne, M. R. (2013). *Hvordan hjelpe enslig mindreårige med å bearbeide traumer? En intervjustudie av miljøpersonell* (Masteroppgave). Bergen: Universitetet i Bergen.

Magnus, P., & Bakketeig, S.L. (2000). *Prosjektarbeid i helsefagene*. Oslo: Gyldendal Akademisk.

Møller, R. (2003). *Den gode hjelper i profil og prosess. Om dyktige miljøterapeuters kjennetegn og faglig utvikling*. Hovedoppgave i sosialt arbeid. Høgskolen i Oslo, Avdeling for økonomi-, kommunal- og sosialfag.

Mæhle, M. (2007). Nyere utviklingspsykologi som ramme og forutsetning for klinisk arbeid med barn. Haavind, H. & Øvreeide, H. (red). *Barn og unge i psykoterapi – samspill og utviklingsforståelse*. (1.utg., s. 27-61).

Pastoor, L. d. W. (2012). Skolen – Et sted å lære og et sted å være. I K. Eide (Red.), *Barn på flukt* (1. utg., s. 219-240). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag A/S.

Redd Barna. U.Å. Hentet fra: <http://www.reddbarna.no/vaart-arbeid/barns-rettigheter/barnekonvensjonen-i-fulltekst>

Ruud, A. K. (2011). *Hvorfor spurte ingen meg?* Oslo: Gyldendal Akademisk.

Rytter, T. (2003) Kan man få oppdragelse på et behandlingshjem? I: H. Kornerup (red.) *Miljøterapi med barn. Udvalgte temaer*. Lejre: Forlaget Perikon.

Stang, G. E. (2012). Den rettslige reguleringen av omsorgssituasjonen. I K. Eide (Red.), *Barn på flukt* (1. utg., s. 144-156). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag A/S.

Stordalen, J., & Støren, I. (2004). *Bare skriv!* Oslo: Cappelen akademisk forlag.

UDI. U.Å. Hentet fra: <https://www.udi.no/statistikk-og-analyse/>

Utlendingsdirektoratet (1993). Melde-og ansvarsrutiner for barneverntjenesten i statlig mottak Rundskriv UDI 27/93 MIA.

Øien, C. (2010). *Underveis: En studie av enslige mindreårige asylsøkere*. Fafo-rapport, 2010(20), 40- 47. Funnet 31.03.2016 Hentet fra: <https://www.udi.no/statistikk-og-analyse/forsknings-og-utviklingsrapporter/underveis.-en-studie-av-enslige-mindrearige-asylsokere-2010/>

Øvreeide, H. (2009). *Samtaler med barn: metodiske samtaler med barn i vanskelige livssituasjoner*. Kristiansand: Høyskoleforlaget AS